

Sverre Marstrander, Norway

SUMMARY.

The Ynglinge Dynasty and the Shipgraves in Vestfold.

According to the lay of Ynglingatal the Ynglinge dynasty pretended to be of the same divine origin as the kings of Uppsala. But there is reason for several scepticism concerning the genealogic connection between the two dynasties. In one of the Edda poems they are described as belonging to two different families. There is further no correspondence as to the use of proper names. The cognomen of Halvdan Hwiteleg's son Öystein, "the goethian prince" could more probably indicate an origin from Götaland as already suggested by Alexander Bugge.

Only two of the six members of the Ynglinge dynasti in Vestfold have according to Ynglingatal been buried at the gravefield of Borre;- Öystein and his son Halvdan the Generous. The only find of any importance from Borre, the scanty remnants of a magnificent shipgrave which casually came to light 1852 must be dated to the time about 900 A.D. and cannot have anything to do with Öystein or Halvdan who probably reigned in 8th cent. But the dead chieftain must have been a member of the royal family. The shipgrave of Gokstad is perhaps the only of the princely burials in Vestfold which represents certain probabilities for identification. The literary tradition, the topographical situation and the anthropological analysis of the skeleton which a new have been investigated by professor Johan Torgersen seem compared with each other to enforce the identification of the Gokstadchieftain as Olav Geirstadalv, the father of the last of the Vestfold kings, Ragnvald the Glorious.

The Oseberg ship grav belongs without doubt to a lady of high rank, probably a member of the royal family. The usual and often maintained theory that she is identical with Åsa, the mother of Halvdan the Black is only supported by a rather dubious interpretation of the name of the farm where the find was made. We have to be reconciled to the fact that the "Oseberg queen" will be without a name for ever.

YNGLINGEÆTTEN OG SKIPSGRAVENE I VESTFOLD.

Som regel arbeider arkeologien med anonymt materiale. Det er sjelden at funn og fortidsminner kan settes i forbindelse med navngitte personer eller bestemte slekter. Selv om vi nok ofte kan trekke slutninger om livsvilkår og sosialt miljø, lærer vi ikke de enkelte mennesker å kjenne.

Men mellom gravminnene på Borre vandrer vi i et grenseland mellom arkeologi og historie. Gravfeltet her på kanten av raet der det forsvinner ned i fjorden, omfatter den mest imponerende samlingen av storhauger i Norden. Bare kongehaugene i Gamle Uppsala og de store gravminner i Jellinge i Jylland med Gorms og Thyras haug kan sammenlignes med dem.

I den litterære overleveringen er Borrefeltet knyttet til Ynglingeætten. En etter en stiger dens hövdinger frem i historiens halvlys slik de skildres av skalden Tjodolf fra Kvin i Agder, som må ha levet og virket i senere del av 800-årene. Snorre, som gjen- gir det som er bevart av kvadet, forteller at han var skald hos Harald Hårfagre, men Tjodolfs kvad Ynglingatal er ikke diktet til ære for Harald, men for hans søskenbarn, Vestfoldkongen Ragnvald den hederhöye, som må ha levet i annen halvdel av 800-årene. Tjodolf må vel også ha vært Ragnvalds skald.

Ynglingatal er hovedkilden til vår viten om Ynglingeætten og dens hövdinger i Vestfold. Beretningen omfatter en slektsrekke på 6 navn, som vi delvis også kjenner fra andre kilder, bl.a. fra den latinske Norges- historien, Historia Norvegiae, som må stamme fra 12. årh., kanskje fra tiden omkring 1170, som Halvdan Koht antar. Den inneholder korte avsnitt både om Ynglingene i Svitjod og på Östlandet. Enkelte opplysninger finner vi også i Ari Frodes Islendingabok, som må være skrevet etter 1120, det år fremstillingen er ført opp til. Endelig har Snorre selv kommentert og supplert Tjodolv på flere punkter. Men Snorres opplysninger kan ikke være ført i pennen før 1220-årene, altså over 300 år etter Ragnvald den hederhöyes tid; de kan derfor ikke tillegges samme kildeverdi som Tjodolvs kvad.

I formen er Ynglingatal et ættekvad av en type som vi også har eksempler på hos andre germanske folk. Den gotiske historie- skriveren Jordanes som levde i 6. årh., regner opp navnene på de østgotiske konger og forteller at han vet hvor hver enkelt stammer fra og hvor han fant sin död. Han synes å bygge på liknende ætte- kvad som Ynglingatal. Og både de østgotiske og angelsaksiske kongeslekter pretenderte likesom Ynglingene i Vestfold og Skjoldungene på Leire i Sjælland å være av guddommelig opphav. Skaldene funger- te som en slags hirdgenealoger som i embets medför måtte kjenne de fyrstelige forfedres liv og levned og hvordan de endte sine dager.

Vi skal ikke se bort fra at slike ættetavler, foruten å kaste glans over fyrsten og hans hus, også kunne ha en praktisk oppgave; - det var lettere å huske de mange navn og detaljer når de ble stillet sammen i bunden form.

Selv om Ynglingene uten sammenlikning var den mektigste ætt i Norge i vikingtiden, ligger det nær å tro at også andre fyrsteslekter har latt utarbeide slektsrekker som kunne underbygge deres pretensjoner. Men det er ikke mange paralleller vi kan peke på. Noregskoningatal ble skrevet omkring 1190 til ære for Jon Loptson på Odda på Island, som nedstammet fra Magnus Barfot. Det er et genealogisk dikt med en oppregning av navnene på ætteleddene fra Halvdan Svarte til Magnus Erlingsson. Det kan derfor betegnes som en kronologisk fortsettelse av Ynglingatal. Et annet sidestykke er Eyvind Skaldespillers Hålöygatal, som må ha hatt til formål å skaffe Hákon den gode et slektsregister på høyde med Ynglingatal. Men det virker som en blek og farveløs etterlikning av Tjodolfs dikt.

I Ynglingatal føres Ragnvald den hederhøyets ætt 26 ledd tilbake med opphav i Uppsalakongenes slekt. Hvis vi føyer til vane-guddommene Yngve, Njord og Frøy som de tre første leddene og regner med Ragnvald selv som kvadet er diktet til, slik det er gjort av Ari i hans Islendingabok og i den latinske Norgeshistorien, får vi de 30 generasjoner som kvadet ifølge Snorre egentlig skulle omfatte.

Spørsmålet om Ynglingeættens genealogiske tilknytning til Uppsala-kongene har vært nokså forskjellig vurdert. Både A.W.Brögger og Alexander Bugge har gitt uttrykk for skepsis, mens Halvdan Koht og Johan Schreiner ikke finner grunn til å tvile på sammenhengen.

Etter min mening er det adskillig grunn til skepsis. Den 18. mann i rekken, regnet fra stamfaren, Egil blir av Tjodolf kalt "Skilfingers skjønne etling" og i angelsaksiske skaldekvad kalles Uppsala-kongene for Skilfinger. I et av Eddakvadene nevnes Ynglinger og Skilfinger som to forskjellige ætter. Dette tyder på at Ynglingene i Vestfold ikke tilhørte samme ætt som dynastiet i Uppsala. Et indisium er også navneskikken. Ynglingene i Norge har helt andre navn enn Uppsala-kongene. En stor del av Tjodolfs rekke av Ynglingekonger i Svitjod er diffuse og sagnaktige skikkelser. De første som synes å ha en historisk bakgrunn er, som vi vet, Egil som nettopp ble nevnt, sønnen Ottar Vendelkråke og hans sønn Adils. De to siste er det også fortalt om i det angelsaksiske Beowulfkvadet. De må antakelig ha levet i 6. årh. Et branngravfunn fra den store gravhaugen i Vendel nord for Uppsala, som bærer Ottars navn, er på arkeologisk grunnlag datert til 6 årh. og er med atskillig grunn satt i forbindelse med Ottar.

Men det er mange usikre ledd mellom Ottar og den første av Ynglingeætten i Vestfold, og jeg kan ikke se annet enn at påstanden om ættesammenhengen bygger på nokså spinkelt grunnlag. A.W.Brögger mente å kunne slutte at Ynglingene var en norsk opplandsætt. Men

Opplandene danner ikke egentlig noe tyngdepunkt i Ynglingeættens eldste maktområde på Östlandet. Visse trekk, som jeg straks skal komme tilbake til, gjør det etter min mening mer sannsynlig å søke opphavet i Götaland.

Men tanken om Ynglingenes avstamning fra Uppsala-kongene blir ikke mindre interessant fordi den etter vår kritiske vurdering er uriktig. Det er ingen grunn til å tvile på at kong Ragnvald selv og hans forgjengere mente at de tilhørte Uppsala-kongenes ætt og var av guddommelig opphav. Det forteller oss noe om de pretensjoner Vestfoldkongene trådte frem med, og om en selvbevisst følelse av storhet og glans som nok kan ha hatt sin betydning da tanken om å samle Norge tok form.

Heller ikke er det egentlig nødvendig å forutsette en genealogisk tilknytning til Uppsalakongene for å tenke seg at Vestfoldkongene har bygget rike og mektige gravminner som dem i Uppsala for å fremheve sin politiske og sosiale status; i Ynglingatal ble jo en av dem karakterisert som "gudene lik".

Men hva har så Tjodolf å fortelle om kong Ragnvalds langfedre, dvs. de nærmeste 5 forfedrene i rett oppstigende linje som det ifølge de gamle lovene var nødvendig å kjenne til for å hevde sin odelsrett.

Hvis Ynglingatal, som de fleste tror er skrevet i slutten av 800-årene eller senest omkring 900, så må de personer og begivenheter som skildres ha ligget så nær i tid og ha kunnet kontrolleres av så mange at vi må tillegge Tjodolfs utsagn en høy grad av troverdighet.

Allerede Olav Tretelgja, far til den første Ynglingen i Vestfold, skal ha hatt en viss tilknytning til Norge, idet han ble gift med Solveig eller Sálva, datter av kong Harald Gulltann på Solör. Som historisk personlighet virker han ikke særlig overbevisende; fortellingen om at han ryddet Värmland og av den grunn fikk navnet Tretelgja, virker nærmest som et forklarings-sagn og kan ikke vekke særlig tiltro, ettersom bosetningen i Värmland er langt eldre.

Med Olavs sønn Halvdan, som Snorre gir tilnavnet Hvitbein, får Ynglingeætten fast rot i Norge. Han ble oppfostret i Solör - det kan jo tyde på at fortellingen om farens ekteskap bygger på en realitet. Han giftet seg med Åsa, datter av kong Öystein på Opplandene. Ved giftermål og på annen måte fikk han land i Mjöstraktene og på Hadeland, men det var den sørlige delen av Vestfold som ble den viktigste delen av hans rike. Både Tjodolf og den latinske Norgeshistorien forteller at han døde i sotteseng på Toten,

, men at liket ble ført til Skiringssal og gravlagt der. Regner vi 5 slektledd tilbake fra Ragnvald den hederhøye i 2. halvdel av 800-årene, kommer vi til at Halvdan kan ha levet i begynnelsen av 700-årene. Det er kanskje ikke så meget å legge vekt på at Snorre kaller Halvdan Hvitbein en mektig konge. Men det er allikevel rimelig å tro at han for ettertiden har stått som en ruvende skikkelse når Tjodolf kaller ham Tjodkongen, folkekongen, - en betegnelse som eller ikke er blitt Vest-

fold-ynglingene til del.

Halvdan ser ut til å ha hatt et skarpt blikk for å velge det riktige senter i sitt rike. Den sørlige delen av Vestfold var ett av de rikeste og mest dominerende på Östlandet; fra gammelt var det et viktig senter for handel utad og med forbinnelseslinjer til det indre av landet. Av størst økonomisk betydning var den veien som ble dannet av Drammensfjorden og videre langs elven oppover til Ringerike og Hadeland. Det er sikkert ikke tilfeldig at det var nettopp denne veien Halvdan søkte å sikre seg og fikk herredømme over i forbindelse med ekspansjonen sørover til Vestfold. Denne politikken fulgte også flere av de senere Ynglingekongene: Som erobrere trengte de frem langs de veier handelen og det fredelige samkvem hadde trukket opp. Av samme grunn sikret de seg også den viktige veien langs Numedalslågen hvor jern og andre produkter fra innlandsbygdene og fjellbygdene opp mot Hardangervidda ble ført frem til kysten. Nettopp de forholdene vi har nevnt her kan danne bakgrunnen for fremveksten av Kaupangen i Tjölling omkring 800. Men det var, som vi vet, også andre institusjoner som gjorde at det sørlige Vestfold pekte seg ut som politisk senter.

Selve navnet Tjölling kan vel litt fritt oversettes med lyngvolden der tinget ble holdt. Navneformen tyder på gammelt opphav. Tinget er sikkert meget eldre enn Halvdan Hvitbeins tid. Selve tingplassen kan ha ligget like ved det nåværende kirkestedet. Like i nærheten må antakelig også det gamle kultstedet ha ligget, det som navnet Skiringssal vitner om. Det var det viktigste religiøse senter i Viken. Tolkningen av dette kultnavnet er av særlig interesse fordi det kanskje kan gi oss nøkkelen til navnet på selve fyrsteslekten: Ynglingene. Mest tilfredsstillende er etter min mening Sophus Bugges tolkning som oversetter ordet med: Den lysende, strålende Ings sal eller bolig. Skir, eller skjær, finner vi jo igjen i navnet på Frøys tjener Skirnir. Ing eller Yngve var visstnok opprinnelig navnet på en egen guddom, en fruktbarhets-vette men ble allerede tidlig blandet sammen med Frøy, som derfor ofte ble kalt Yngve-Frøy. Det var Yngve som ble dyrket ved hovet i Tjölling, Skir-ing-sal, og den nye ætten som med Harald Hvitbein kom til å råde over Vestfold, ble nært knyttet til denne kulthen like som Skjoldungene var knyttet til kulthen i Leire og kongene i Uppsala til kulthen der.

De oppfattet seg som Yngves sønner, gudene lik, som det står hos Tjodolf, og de ble derfor kalt Ynglinger; deres hövdingedømme var av sakral karakter, som sin stamfar Yngve-Frøy rådet de for gode åringer og om flere av Ynglingene hører vi hos Tjodolf at de kaltes landevetter eller alver og ble dyrket etter sin død, som f.eks. Olav Geirstadalf. Delingen av Halvdan Svartes lik henger uten tvil sammen med troen på at han som landevette eller alf formådde å fremme fruktbarhet og gode åringer.

Ynglingenes stamfar Yngve eller Yngve-Frøy var den samme som Uppsala-kongenes. Dermed måtte Vestfold-kongene og Uppsala-kongene ha samme opphav og tilhøre en og samme ætt. Dette gjorde

det da mulig å gi Ynglingene den fornemst mulige bakgrunn.

I dette område i det sørlige Vestfold, med tingsted, hov og senere markeds plass, kan vi vel også regne med at kongens gård har ligget. Og da peker den store gården Huseby seg ut mellom tingplass og kaupang og med gårdsnavn i nærheten som synes knyttet til kulden. I dette senter kunne hövdingen eller kongen utøve sine sakrale funksjoner og samtidig føre kontroll med ting og handelsplass.

Ynglingenes maktposisjon ble naturligvis bygget ut etterhvert

Halvdans sønn, Öystein, med det litt ufine tilnavnet Fjert som nevnes hos Ari, ble gift med Hild, datter av kong Eirik i Vestfold, som var av dansk ætt. Han var sønn av kongen i Vendel i Jylland. Denne Eirik, som var uten sønner, må altså ha hersket over den nordlige delen av Vestfold. Vi må derfor regne med som en mulighet at noen av gravminnene på Borre kan være reist allerede på 600-tallet over medlemmer av den ætt som hersket her før Ynglingekongenes tid. Denne ætten var altså av jysk opphav, og det ligger nær å tro at dansk innflytelse har gjort seg gjeldende i Vestfoldområdet på denne tiden.

Eirik døde mens Halvdan Hvitbein ennå levet og da fikk Halvdan og sønnen Öystein hele Vestfold under seg, forteller Snorre. Sannsynligvis har Öystein da flyttet til den nordlige delen av Vestfold, hvor svigerfaren Eirik hadde hatt sitt sete. Tjodolf forteller at han bodde på Holtar, antakelig det nåværende Holtan, 2-3-km nord for Borrefeltet.

Öystein ser ut til å ha forsøkt å vinne makt på den andre siden av fjorden, men mislyktes og falt overbord på ferden tilbake over fjorden. Snorre forteller at liket ble ført inn til Borre, og Tjodolf sier at han hviler under haug av steiner. Kanskje er det den ene av de to store røysene på gravfeltet som det er tale om.

I Tjodolfs vers om Öystein er han kalt den götiske eller gautske fyrste. Kan det ligge en realitet bak dette tilnavnet?

Om Olaf Tretelgja, far til Halvdan Hvitbein, forteller Tjodolf at han ble oppfostret i Vestgötaland. Både dette og Öysteins tilnavn kunne tyde på at Ynglingeætten har en særlig tilknytning til Vestgötaland. Kanskje er den, som allerede Alexander Bugge gjetter på, en vestgötsk storbondætt. Det kunne forklare det merkelige tilnavnet den gautske fyrste, som alltid har vært gåtefullt.

Den tredje i rekken av Ynglingene i Vestfold, sier Tjodolf, var Halvdan den Milde og Matilde, eller tydeligere uttrykt: den gavmilde og matknappe. Om ham får vi vite at han ektet Liv, datter av kongen i Vestmar. Mulig har vi også her vitnesbyrd om en bevisst dynastipolitikk; i hvert fall kunne Halvdan på denne måten utvide Vestfold-riket i Sørvest med landet mellom Larviksfjorden og Lange-sunds-fjorden.

På Halvdans tid får vi for første gang höre om Vestfold i fremmede kilder. De frankiske annaler fra 813 forteller at de jyske kongene Ragnar og Harald dro med sin hær mot Vestfold, den

ytterste del av deres rike, hvor hövdinger og folk nektet å underkaste seg. Kanskje var det Halvdan som gjorde opprør mot det danske overherredømme og gjorde Vestfold-riket selvstendig. Et indisium som Koht peker på er at Tjodolf kaller hans menn "deseierrike". Ifølge Tjodolf ble Halvdan gravlagt på Borre. Han må, skulle vi tro, ligge i en av storhaugene.

Gudrød, Halvdans sønn, er den første som i overleveringen blir hedret med tittelen konge. Også dette kunne tolkes som er tegn på at Vestfold nå hadde revet seg løs fra det jyske overherredømme. Tjodolf gir Gudrød tilnavnet den storladne eller gjeve, men Snorre tilføyer at noen også kaller ham Veidekonge. Tjodolf gir Gudrød ennå et tilnavn, nemlig budlungen, som kan oversettes med sjökongetlingen. Om flere av ættens medlemmer heter det at de var store hærmenn og om Gudrøds far, Halvdan, som også kalles budlungen, heter det spesielt at han var lenge ute i viking og samlet seg meget gods. I tilnavnet budlungen ligger det etter alt å dømme en realitet. Flere av ættens medlemmer må virkelig ha vært sjökonger som har høstet rikdom ved sine handelsfærder og røvertokter. De frankiske annaler for 843 forteller at byen Nantes i det året ble erobret av vestfoldinger som kom seilende på en flåte med 67 skip. 800 årene var blomstringstiden for kaupangen ved Viksfjorden i Tjölling, og både handel og vikingferder hvor Vestfold-kongene selv trolig har tatt aktiv del, har bragt rikdommer til Vestfold-riket, slik både Kaupangmaterialet og de store skipsgravfunnene gir os glimt av. Velstanden danner grunnlaget for den maktkonsentrasjonen som uten tvil er en av forutsetningene for at Vestfoldriket kom til å danne utgangspunktet for samlingen av riket.

Gudrød den storladne må for ettertiden ha stått som en markert herskerskikkelse; det kommer bl.a. frem hos Tjodolf som i forbindelse med hans død sier at Odins sterke ettegren hadde vokset seg kraftig i Norge. Det er første gang vi møter landets navn i vår litteratur.

Med Gudrøds to sønner delte ætten seg i to grener. Gudrød var første gang gift med Alvild, datter av kongen i Alvheim, landet mellom Glomma og Götaelv. Med henne fikk han halve Vingulmark, dvs. Oslo-syssel. Sønnen i dette ekteskapet var Olav Geirstadalv, som ble den neste kongen i Vestfold. Ifølge tradisjonen beilet Gudrød senere til Åsa, datter av kongen på Agder, men fikk kurven. Han tok imidlertid Åsa med vold og fikk sønnen Halvdan Svarte. Spørsmålet om hvem som egentlig var Halvdans far har vært omstridt, men ingen har hittil i hvert fall villet frakjenne Halvdan farskapet til Harald Hårfagre og de aller fleste godtar Snorres beretning om at disse to virkelig tilhører Ynglingeætten. I et kvad av Torbjörn Hornklove fra omkring 900, kalles Harald for Halvdans sønn, den unge Ynglingen, altså av Ynglingeætten.

Brögger og flere andre regner med at Gudrød ble gravlagt på Borre. Det kan være meget sannsynlig, men kildene sier ikke et ord om det.

Etter Gudrød ser det ut til å ha gått tilbake med Ynglingeætten. Da gamle arvelandene i Vermland, på Hedemarken, Toten, Hade-

land og Romerike falt fra, om vi skal tro Snorre. Olav Geirstad-alv rådet bare over Vestfold og Vestmar og nabofylket Grenmar i sørvest. Etter Gudrøds død ble det skiftet mellom Olav og halvbroren Halvdan Svarte, slik at Olav fikk det sørlige Vestfold, Halvdan det nordlige. Dette må da være bakgrunnen for at Olav tok opphold i sør på Geirstad. "Her ligger nå den kampdjerve hærkonge av haugen dekket", sier Tjodolf.

Den sjette og siste av Vestfold-kongene i Tjodolfs ætte-tavle er Ragnvald den hederhøye, som Ynglingatal altså er diktet til. Sitt ry har han nok vunnet på vikingetokter - "på havet övet han hedersgjerninger", sier Tjodolf. Men vi kjenner ikke til hans bedrifter - i overleveringen er han blitt stillet helt i skyggen av sitt søskenbarn Harald Hårfagre. Noen få verselinjer som er bevart kunne tyde på at han dro til Vesterhavs-øyene. Det ser ut som om han har forsvunnet fra den hjemlige skueplass, og det rike han rådde over er vel gått over til den andre grenen av ætten.

Vi kommer da tilbake til spørsmålet om i hvilken grad fornminner og overlevering kan forenes.

For det første, Skiringssal:

Halvdan Hvitbein ble gravlagt i Skiringssal, antakelig nær hovet i Tjölling. Vi vet at det var en del ganske store gravhauger her i området ved kirken, men de ble alle ødelagt i begynnelsen av 1800-årene. Vi har i dag ingen muligheter for å identifisere Halvdans grav.

For det annet, Borrefeltet:

Öystein Fret og Halvdan d. milde og matilde er begge, må vi tro, gravlagt på Borre. Men har vi funn fra Borrefeltet som med noen rimelighet kan settes i forbindelse med noen av dem ?

For vel 100 år siden fantes det på gravfeltet ved Borre 9 storhauger, 2 store gravrøyser og et ikke nærmere oppgitt antall mindre hauger. I dag regner vi med 5 storhauger med diameter på mellom 35 og 50 m, de 2 gravrøysene som nå er nokså utkastet og vel 20 mindre hauger, med diameter som for det meste ligger mellom 6 og 18 m.

Ingen av haugene på Borre er sakkyndig undersøkt. Det eneste funn av betydning kom tilfeldig for dagen i 1852 i forbindelse med veiarbeider. Haugen, som var den nordligste av storhaugene på feltet, lå ute på jordet på venstre side når en går ned mot hovedinngangen til Nasjonalparken. Gravgodset var lagt ned i akterdelen av et fartøy som må ha vært henimot 20 m langt og over skipet var bygget en langhaug på ca. 40 m.s lengde. Det som er bevart av gravgodset kan nesten sies å være en illustrasjon til det gamle ordtaket om at på ridetøyet skal storfolk kjennes. Det er virkelig fyrstelig. Enkelte smykker og andre saker understreker at vi befinner oss i samfunnets toppskikt. Funnet inneholdt flere beslag til remtøy og et stort antall små kvadratiske plater av forgyllt bronse, prydet med dyrefigurer i relieff. Alt dette må ha tilhørt et seletøy av utsøkt karakter. Et praktstykke er et selehövre, også av forgyllt bronse, med utsøkt dyreornamentikk. Av høy kvalitet er også stengene til et bissel. Dyreornamentikken på metall-

sakene gjør det mulig å tidfeste funnet til omkring 900. Bortsett fra noen mer likegyldige småsaker er det enda et stykke av særlig interesse i funnet, fordi det gir et glimt av forbindelsene med andre land; et glassbeger av mørkt gods som må være importert fra Frankrike allerede i 700-årene. Det var faktisk en antikvitert da det kom i jorden omkring 900.

Men hvem kan ha fått dette praktfulle utstyret med seg i graven? Det er ikke tale om at det kan ha noe å gjøre med Öystein Fret, Halvdan den Milde og Matilde eller Gudrød den storladne. De levet på 700-tallet og i første halvdel av 800-tallet. Det har vært gjettet på at det kunne ha sammenheng med Halvdan Svarte, ettersom en del av liket ifølge Snorre ble gravlagt i Vestfold og da etter all sannsynlighet i den nordlige delen, på Borre. Men heller ikke dette er mulig, fordi det ligger omtrent en mannsalder mellom Halvdan Svartes død og nedleggelsen av funnet. Vi må da erkjenne at vi ikke har noen mulighet for å sette dette funnet i forbindelse med noe kjent medlem av Ynglingeætten. Vi kan bare konstatere at det som er bevart stammer fra et gravanlegg som i prakt og rikdom har kunnet måle seg med skipsfunnene fra Oseberg og Gokstad. Det har også vært av interesse å fastslå at gravfeltet på Borre har vært i bruk så sent som omkring 900, altså etter at rikssamlingen var gjennomført. Fremdeles må det på den tiden ha levet medlemmer av Ynglingeætten i Vestfold som har forsøkt å opprettholde de gamle fyrstelige slektstradisjoner.

For det tredje, Gokstadfunnet.

Vi husker at Olav Geirstadalv som følge av skifte mellom halvbror-en Halvdan Svarte flyttet sørover i Vestfold og tok opphold på Geirstad, som de fleste har identifisert med Gjerstad i Tjølling. Men her kjennes det hverken funn eller fortidsminner som på noen måte kan settes i forbindelse med Vestfoldkongene. Mer og mer har den teorien vokset seg sterkere at Tjodolfs Geirstad er identisk med Gjekstad, nabogården til Gokstad i Sandar. Her kom, som vi vet det store skipsfunnet for dagen i 1880. Gravrov-ere har bare etterlatt rester av det praktfulle gravutstyret, bl.a. er det bevart endel rembeslag av bly og forgylt bronse, som daterer funnet til tiden omkring 900.

Det er sannsynlig at den part av gården Gokstad hvor skipsfunnet ble gjort, opprinnelig tilhørte Gjekstad. Fra filologisk synspunkt skal det visstnok ikke kunne rettes noen avgjørende innvending mot at formen Geirstad har utviklet seg til et Gjekstad. Det er viktig å understreke at Gjekstad i Sandar hører med til kretsen av de gamle kongsgårdene mellom raet og kysten.

Et viktig ledd i den eldre argumentasjon for å identifisere Gokstad-hövdingen med Olav Geirstadalv var den medisinske vurdering av knokkelmaterialet. Utgangspunktet var Tjodolfs fortelling om at Olav Geirstadalv døde av fotverk, antakelig menes det leddgikt. Men autoritetens uttalelser har ikke vært entydige og det har vært uklart om hvilke slutninger man egentlig kunne trekke på grunnlag av knokkelmaterialet. Professor Johan Torgersen ved

Anatomisk Institutt har derfor på min anmodning undersøkt knokkelmaterialet påny. Han uttaler at Gokstadhövdingen har lidd av kronisk leddgikt med svære dobbeltsidige artrittiske endringer i venstre kneledd. Begge lårben viser påfallende utvikling av muskelfestene med benavleiringer rundt muskelfestene.

Generelt kan det vel sies at Gokstadhövdingen har vært så hardt angrepet av leddgikt at det har besværliggjort gangen. Derimot sier uttalelsen ikke noe om at leddgikten har vært av dødelig karakter. Mannen har vært mellom 50 og 70 år, og høyden kan bestemmes til 1.85 m. Snorre forteller at Olav Geirstadalv var meget fager og stor av vekst.

Det er såpass mange sammenfallende trekk når det gjelder Gokstadhövdingen og Olav Geirstadalv at det er vanskelig å tro at det hele skyldes bare tilfeldigheter. Den stilhistoriske dateringen av Gokstadfunnet til ca. 900 skulle ikke gjøre det umulig å opprettholde teorien om at Gokstadhövdingen er identisk med Olav Geirstadalv. Hvis vi følger Koths kronologi og antar at Olav er født ca. 830 og at han er død i 70-års alderen, hvilket ligger innenfor rammen av den medisinske vurdering, kommer vi frem til tiden omkring 900. Men 100 % sikkerhet kan vi selvfølgelig aldri få i et slikt spørsmål.

For det fjerde, Osebergfunnet.

Som vi vet er dette funnet som kom for dagen i 1906 enestående med sine praktfulle treskjærererarbeider, sine tekstiler og sine mange bruksgjenstander som gir et levende bilde av dagliglivet i en vikingtids hövdinggård ute og inne. Å dröfte dette rike funnet i detalj som stilhistorisk lar seg datere til ca. 850, er umulig her. Her skal vi bare se litt på mulighetene for å identifisere Osebergdronningen, som hun ofte er kalt. At hun ved fødsel eller giftemål tilhører Ynglinge-ætten kan det vanskelig være tvil om. Et gravgods av en slik rikdom og kvalitet kan bare tenkes i sammenheng med Vestfoldrikets fyrsteslekt og dens pretensjoner slik det kommer til uttrykk i Ynglingatal.

Men lenger er det vanskelig å komme. A.W. Bröggers gamle teori om at Osebergdronningen var identisk med Åsa, Halvdan Svartes mor, hviler på meget svakt grunnlag og bygger i virkeligheten bare på en tvilsom tolkning av stedsnavnet Oseberg, som skulle komme av et Åsa-berg.

Professor Torgersen uttaler at likheten mellom Osebergdronningen og Gokstadhövdingen når det gjelder de sykelige endringer i knokkelmaterialet, er påfallende. Hvis det dreier seg om sykelige endringer som er arvelig betinget, er Osebergdronningen sannsynligvis ikke inngiftet i Ynglinge-ætten, men hun tilhører den ved sin fødsel. Men dette hjelper oss ikke særlig når det gjelder identifiseringen. Osebergdronningen vil nok for alltid bli navnlös.

I Harald Hårfagres saga lar Snorre Gyda si at hun synes det er underlig at det ikke finnes noen konge som vil vinne hele Norge og bli enekonge over det, slik som Gorm i Danmark eller kong Eirik i Uppsala, og han lar Harald svare: "Hun har minnet meg om noe som jeg nå synes det er underlig at jeg ikke har tenkt på för.

Det er en dikters versjon som vi får her, men tanken om å samle spredte folk og stammer og grunnlegge et ordnet rike var i virkeligheten et karakteristisk trekk i tiden. Vi behøver bare å minne om de norrøne rikene som i 800-årene ble grunnlagt av vikingehövdinge i vest- på Orknøyene, på Man og i Dublin. Hos oss slo tanken rot i Ynglingeætten, kanskje allerede hos Halvdan Svarte, men det ble Harald som kom til å utføre verket.

Vi vet lite om dem som de stolte gravminnene i Nasjonalparken på Borre er reist over, men en del av dem må tilhøre Ynglingeætten -Harald Hårfagres ætt. Hans forgjengere var med på å bygge opp grunnlaget for det storverket Harald gjennomførte, derfor er det naturlig at også de minnes. Ynglingeættens gravminner står som støtter til inngangen til vår historie.